

zagonetni život formulara

uz izložbu
»intervencija«
radomira
damnjanovića
damnjana

galerija
studentskog
centra
zagreb
svibanj 1974.

fedor kritovac

U popratnom eseju uz izložbu, koji već sam po sebi pobuđuje na usmjerenom razmišljanje, Ješa Denegri, opisujući Damnjanov kreativni postupak: »on odabire dva potpuno jednaka formulara, od kojih prvi ostavlja u zatečenom stanju pridajući mu time karakter 'primarnog lista', dok na drugom unosi svoje intervencije koje se sastoje od niza tušem krajnje precizno izvučenih pravilnih linija što se na prvi pogled vrlo teško mogu razlikovati od već postojeće mreže rubrika na štampanim formularima«, zaključuje da Damnjan »... ne želi problematizirati relativnost vrijednosnih kriterija po kojima jedan inače banalni objekt može zahvaljujući intervenciji umjetnika biti uveden u kontekst kulture«, već se po njemu time pruža »mogućnost jednog novog tretmana crteža«, dosad nepoznatog. Takav crtež — poistovjećujući se s nekom unaprijed otisnutom strukturom linije čija organizacija u obliku nekog formulara treba da služi određenoj svrsi — mijenja »smisao konteksta cjeline« defunkcionalizirajući taj kontekst kao »svijesno vođeni šum«.¹ To ujedno znači da se individualnim intervencijama nesputano prelaze barijere sasvim predodređenih datosti.

Vjerojatno zbog toga što sam se i sam s formularima susretao u svom profesionalnom radu, istina na zaseban način: u zadacima grafičkog oblikovanja, dakle ne samo na šalterima, ali uvijek s tim dobro poznatim doživljajem, Damnjanove sam crteže intervencije prihvatio drugačije, moglo bi se reći, dopunski prema onome na što upućuje spomenuti esej.

Naročito me zaokupilo ono zatečeno stanje »primarnog lista«, kao i uvrštavanje formulara među banalne objekte.

Susresti odjednom kakav nasumce odabrani obrazac koji neće biti primjerice dobro znana poštanska uputnica ili konobarski blok, znači susresti se ne s banalnim nego zagonetnim objektom, i mi, ne poznajući mu svrhu, uopće nismo kadri shvatiti njegovu »primarnost«; on bi za nas mogao izgledati i drugačije, a da ne primijetimo izmjene i razlike i kad bi ih bilo pri ponovnom viđenju. Osim ako bismo napregnuto tragali za njima kao u enigmatiskom zadatku razlikovanja nekoliko na prvi pogled jednakih sličica.

¹ Šum se ovdje upotrebljava kao termin u teoriji komunikacija, gdje se »šumom« označuje smetnja u sadržaju poruke koja se komunikacionim vezama prenosi od pošiljaoca do primaoca.

Ali čak kad bismo i znali čemu neki formular služi, kad bismo shvatili sadržaj koji svojom vizuelnom organizacijom sugerira (u nekom procesu u kojemu on funkcionalno sudjeluje) — ne bismo se sa sigurnošću oslobodili obmane. Najtajanstveniji su oni među njima kod kojih uopće ne uspijevamo dokučiti zašto su baš ovako oblikovani, a znamo da bi mogli biti i drugačiji, recimo bolji; kad u njima, što se često događa, otkrivamo čudan zbir slučajnosti, slagarske nemarnosti, birokratske tuposti, nečije osobne činovničke nastranosti, žurbe itd. Iako se odavno već piše strojopisom, godinama se provlače linije za rukopisno ispisivanje — poštapalice u obliku linija, punih, točkastih ili crtkastih, s preuskim ili preširokim razmacima, nikad se ne zna zašto; prekrižene ili doctane, iznimno možda i tako spretno kao što bi učinio i Damnjan. (Divan su primjer listovi konobarskog bloka: valjda još nijedan konobar nije upisao račun u rubrike lista; poledina im je za ispisivanje najdraža.)

Takvi su formulari ekstrakti iracionalnosti neracionalnih pa i iracionalnih administrativnih procesa koji se spleteću i zapleću postajući sami sebi svrhom. Stoga, ako se složim s mislima Denegrijeva eseja: da se u tim Damnjanovim intervencijama traži i nalazi jedan novi impuls i spoznaja umjetničkog doživljavanja — rekao bih da i Damnjana vodi još jedan primarniji doživljaj, koji prethodi žudnji za poništavanjem banaliteta individualnim aktom imaginacije.

Jer objekt o kojem razmišljamo nije banalan nego otuđeni predmet iz svijeta obrazaca, gdje mnogi od njih poput karcinoma bujaju nepredviđenim i besmislenim izvitoperivanjem svoje osnovne svrhe. A ako tako i nije, Damnjanove intervencije doista zrcale ljepotom žive ruke i nadahnute inteligencije, i čudno je da se pojedini gledaoci čak ljute umjesto da osjete katarzu iza rastvorene rešetke formulara.

Ipak, oslobođanje od tih »formularnih« rešetaka ne postiže se samo umjetničkim aktom, nego i oblikovanjem osnovnog sadržaja prije nego što on bude vizuelno zakrečen nekim rutinskim ili besmislenim postupkom. U tom slučaju možemo govoriti o grafičkom oblikovanju odnosno dizajnu tiskovnih predmeta, koji su nam svojom raznovrnošću u suvremenom životu potrebni. Naravno, to ne znači da je takvo rješenje tabu za kasniju umjetničku intervenciju, ali tada takva intervencija ima drugačiju poruku.

raul goldoni

**galerija forum
zagreb**

5. 4 — 3. 5. 1974.

guido quien

Često smo na rubu mora u dokolici slagali oblutke. Slagali i rušili. U jednom trenutku zastali smo iznenađeni određenom slučajno nastalog sloga, sluteći nevidljive veze koje u jedno sabiru nekad razjedinjene dijelove. Pa opet razrušili i ne pomišljajući da smo za kratko bili akteri prvotnog čina.

Igra Raula Goldonija sasvim je usmjerena, premda smjera u nejasni predio. Tim je mukotrpniji napor. Razumljiva je stoga istorodnost njegovih oblika. Istražuje u malim pomacima, da bi što preciznije dokučio. Teži ne punoći materije, nego punoći čudno privlačne sintakse materije i prostora. Oblikujući, kipar uistinu ne oblikuje opipljivu masu, premda u njoj ostavlja tragove uznemirenih dodira. Određuje prostor. Materijalni oblik postaje negativ prostora, a ukrućeni drhtaj površine opna na kojoj se sljubljuju dvije suprotnosti koje su jedna drugom određene. Skulptura je napetost toga dvojstva. Komponirani, fizički nevezani a ipak čvrsto povezani Goldonijevi konveksni i konkavni oblici primjer su izrazito prostornog mišljenja. Dijelovi tih skulptura vanjskim izgledom podsjećaju na kamenove žala, više ili manje uobljene, ili na grumene lave. Elementarna njihova fizičnost u skladu je sa slutnjom i nakanom toga pozornog oslušivača počela. Uporno tražanje za jednim možda slučajnim spojem. Ponajmanje je zanimljivo